

2007-ci ilin yanvar-mart ayları üçün Azərbaycan Respublikasının

TƏDİYƏ BALANSI

Tədiyə balansının makroiqtisadi parametrləri

2007-ci ilin yanvar-mart aylarında ölkədə yüksək tempi iqtisadi artımın davam etməsi, milli məhsullara xarici tələbin (partnyor ölkələrdə iqtisadi artım) yüksəlməsi, investisiya mühitinin daha da yaxşılaşması şəraitində kapital axınının genişlənməsi, dünya bazarlarında neftin qiymətinin yüksək səviyyədə qalması kimi amillər tədiyə balansının parametrlərinin əhəmiyyətli yaxşılaşmasını şərtləndirmişdir.

2007-ci ilin 3 ayı ərzində tədiyə balansının ümumi saldosu müsbət olmuş və ötən ilin müvafiq dövrünün göstəricisindən 411.8 mln. \$ çox olaraq ÜDM-in 7.5%-ni təşkil etmişdir.

Ölkədə yüksək tempi iqtisadi artım strategiyasının, o cümlədən onun vacib tərkib hissəsi olan neft-qaz strategiyasının uğurla reallaşdırılması ölkənin ixrac potensialının artmasını şərtləndirmişdir. Nəticədə əvvəlki dövrlərdən fərqli olaraq 2007-ci ilin I rübündə daxili yığım norması investisiyaları üstələmiş, tədiyə balansının cari əməliyyatlar hesabında son illər müşahidə olunan mənfi saldo iri həcmli profisitlə əvəzlənmişdir.

2007-ci ilin yanvar-mart aylarında cari hesabın saldosu müsbət 1979.3 mln. \$ məbləğində olaraq ÜDM-in 33.4%-nə bərabər olmuşdur.

Xarici ticarət balansının müsbət saldosu keçən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 1.9 dəfə artaraq ÜDM-in 48.1%-nə bərabər olmuşdur. Bu da kapitalın və maliyyənin hərəkəti hesabında yaranmış mənfi saldonu maliyyələşdirərək tədiyə balansının ümumi saldosunun müsbət olmasını şərtləndirmişdir.

Tədiyə balansının sektorlara ayrılmaqla təhlili isə göstərir ki, əvvəlki illərdə olduğu kimi 2007-ci ilin yanvar-mart aylarında da xarici iqtisadi əməliyyatlar *neft-qaz sektoru* üzrə müsbət saldoya, qeyri-neft sektoru üzrə isə mənfi saldoya malik olmuşdur.

Neft-qaz sektoru üzrə ümumi daxilolmalar əsasən neftin ixracı və bu sektora cəlb edilən xarici kapitalın hesabına formalaşır. Bu sektor üzrə ödənişlər isə əsasən mənfəətin və investisiyaların repatriasiyasını, maşın, mexanizm, digər texnoloji avadanlıqların və xidmətlərin idxalının maliyyələşdirilməsinə sərf olunan vəsaitləri əks etdirir. Neft-qaz sektoru üzrə yaranmış ümumi müsbət saldo iqtisadiyyatın digər sektorlarının xarici valyutaya tələbatının maliyyələşdirilməsini və ölkənin valyuta ehtiyatlarının artmasını təmin etmişdir.

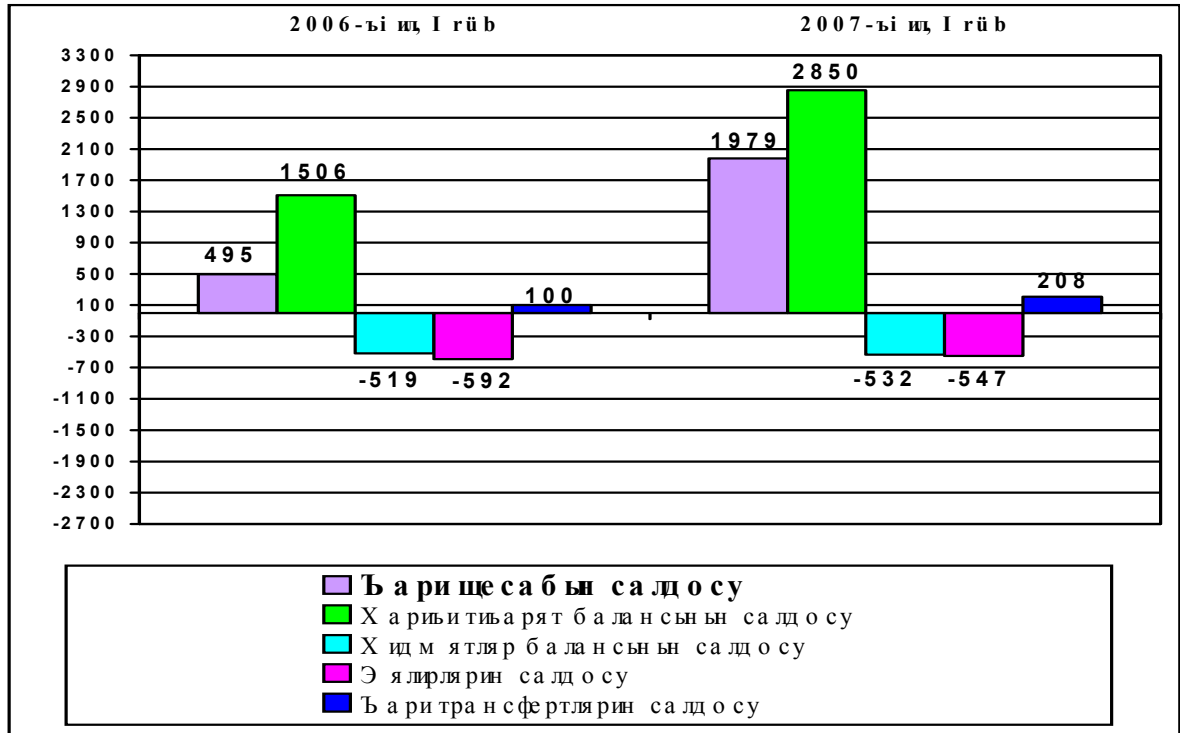
Tədiyə balansının əsas analitik göstəriciləri

	2006-cı il, I rüb		2007-ci il, I rüb	
	Mln. \$	ÜDM-də %-lə	Mln. \$	ÜDM-də %-lə
<i>I. Cari əməliyyatlar hesabının saldosu</i>	<i>494.8</i>	<i>14.0</i>	<i>1979.3</i>	<i>33.4</i>
Xarici ticarət balansı	1505.6	42.7	2850.2	48.1
Xidmətlər balansı	-519.0	-14.7	-532.6	-9.0
Gəlirlər balansı	-592.0	-16.8	-546.7	-9.2
- İntestisiya gəlirlərinin repatriasiyası	-532.1	-15.1	-516.4	-8.7
Cari transfertlər balansı	100.2	2.8	208.4	3.5
<i>II. Kapitalın və maliyyənin hərəkəti hesabının saldosu</i>	<i>-464.3</i>	<i>-13.2</i>	<i>-1537.0</i>	<i>-25.9</i>
Birbaşa investisiyalar	-50.6	-1.5	-852.7	-14.4
- Azərbaycan iqtisadiyyatına	1019.8	28.9	969.7	16.3
- Xarici iqtisadiyyata	-140.2	-4.0	-29.7	-0.5
- İntestisiyaların repatriasiyası	-930.2	-26.4	-1792.7	-30.2
Neft bonusu	-	-	1.0	0.1
Kreditlər və digər investisiyalar	-413.7	-11.7	-685.3	-11.6
<i>III. Tədiyə balansının ümumi saldosu</i>	<i>30.5</i>	<i>0.8</i>	<i>442.3</i>	<i>7.5</i>

Cari əməliyyatlar hesabı

2007-ci ilin yanvar-mart ayları ərzində ölkənin beynəlxalq iqtisadi fəaliyyətinin cari əməliyyatlar üzrə bütün sahələrində məcmu daxilolmalar və ödənişlər arasındakı balansda—*cari əməliyyatlar hesabında 1979.3* mln. \$ məbləğində profisit yaranmışdır.

Mln. \$

Cari əməliyyatlar hesabında profisitın yaranması əsasən neft-qaz sektoru üzrə malların ixracının artımı ilə izah olunur. Belə ki, 2006-cı ilin yanvar-mart aylarında neft-qaz sektoru üzrə malların ixracı 2.5 mlrd. \$ olmuşdursa, 2007-ci ilin yanvar-mart aylarında bu göstərici 1.6 dəfə artaraq 4.0 mlrd. \$ çatmışdır. Bu isə öz növbəsində xarici ticarət balansının saldosunun da müsbət 1.5 mlrd. \$-dan 2.8 mlrd. \$-a qədər yüksəlməsini şərtləndirmişdir.

Xarici ticarət balansı

Xarici ticarət dövriyyəsi 5.2 mlrd. \$ təşkil etmiş və 2006-cı ilin müvafiq dövrünün göstəricisindən 52.6% çox olmuşdur. Ölkəyə idxal olunan malların həcmi 1.2 mlrd. \$ və ya ÜDM-in 20.0%-ni, ixracın həcmi isə 4.0 mlrd. \$ və ya ÜDM-in 68.1%-ni təşkil etmişdir. *Xarici ticarət balansı 2.8 mlrd. \$ məbləğində və ya ÜDM-in 48.1%-i həddində müsbət saldo ilə nəticələnmişdir.*

Bütövlükdə, əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə xarici ticarət dövriyyəsinin ümumi həcmi 1.8 mlrd. \$, o cümlədən ixrac 1.6 mlrd. \$, idxal isə 0.2 mlrd. \$ məbləğində artmışdır.

2007-ci ilin yanvar-mart aylarında Azərbaycan dünyanın 109 dövləti ilə əmtəə ticarəti etmişdir. Xarici ticarətin 11.6%-i MDB üzvü olan dövlətlərin, 88.4%-i isə digər xarici dövlətlərin payına düşür. Dövlətimizin İtaliya, Rusiya, Türkiyə, İran, Almaniya, Ukrayna, Qazaxıstan, Birləşmiş Ştatlar, Yaponiya və Çin ilə daha intensiv ticarət əlaqələri

olmuşdur. Bütövlükdə Azərbaycan Respublikasının idxal-ixrac əməliyyatlarının 89.5%-i yuxarıda adı çəkilən əsas tərəf müqabilləri olan 10 dövlət ilə aparılmışdır.

**2007-ci ilin yanvar-mart aylarında xarici ticarət üzrə
əsas tərəf müqabilləri**

(Mln. \$)

	<i>Əmtəə dövriyyəsi</i>	<i>İxrac</i>	<i>İdxal</i>	<i>Saldo</i>
<i>İtaliya</i>	3461	3416	45	+3371
<i>Rusiya Federasiyası</i>	327	106	221	-115
<i>Türkiyə</i>	258	113	145	-32
<i>İran (İslam Respublikası)</i>	128	92	36	+56
<i>Almaniya</i>	113	3	110	-107
<i>Ukrayna</i>	100	7	93	-86
<i>Qazaxıstan</i>	92	50	42	+8
<i>Birləşmiş Ştatlar</i>	67	9	58	-49
<i>Yaponiya</i>	66	-	66	-66
<i>Çin</i>	63	9	54	-45
<i>Başqaları</i>	547	231	316	-85
<i>Cəmi</i>	5222	4036	1186	+2850
<i>O cümlədən:</i>				
<i>MDB dövlətləri</i>	605	227	378	- 151
<i>Digər dövlətlər</i>	4617	3809	808	+3001

Əmtəə ixracı. Xarici ticarətin daha da sərbəstləşdirilməsi, yanacaq kompleksinin ixracat yönümlü müəssisələrində istehsalın inkişafı, habelə dünya bazarında neftin əlverişli qiymət konyunkturu ixracatın daha da artmasına təkan vermiş və 2007-ci ilin yanvar-mart aylarında əmtəə ixracı 2006-cı ilin müvafiq dövrünə nisbətən 1.6 dəfə artaraq 4.0 mlrd. \$ çox olmuşdur. Nəticədə ixracın ÜDM-də xüsusi çəkisi 68.1% təşkil etmişdir. Bu isə ölkənin dünya iqtisadiyyatına daha sıx inteqrasiya olunduğunu, onun **açıqlıq dərəcəsinin** yüksəldiyini göstərir.

İxrac olunmuş malların strukturunda neft məhsulları dominant yer tutmaqda qalmış və onların payına ümumi ixracın 93.8%-i düşmüşdür.

2007-ci ilin yanvar-mart ayları ərzində xarici dövlətlərə 3.8 mlrd. \$ neft məhsulları ixrac olunmuşdur ki, bu da 2006-cı ilin müvafiq dövrünün göstəricisindən 1.7 dəfə çoxdur. İxrac olunmuş bütün neft məhsullarının yalnız 222.6 mln. \$ neft emalı məhsullarının, 3.6 mlrd. \$ isə xam neftin ixracının payına düşür. İxrac olunmuş xam neftin 3.5 mlrd. \$ Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti (ABƏŞ) tərəfindən hasil olunmuş neftin ümumi dəyəridir. Bunun da 555.7 mln. \$ Azərbaycanın payına düşən, 2.9 mlrd. \$ isə “**Əsrin müqaviləsi**” ilə bağlı konsorsiumun xarici səhmdarlarının payına düşən neftin dəyəridir. İxrac olunmuş ümumi xam neftin 80.3 mln. \$ isə ARDNŞ tərəfindən xaricə göndərilmişdir.

İxracın strukturu

	2006-cı il, I rüb		2007-ci il, I rüb	
	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə
İxrac - cəmi	2463.7	100.0	4036.3	100.0
o cümlədən:				
1.Yanacaq-xammal məhsulları	2384.3	96.8	3852.8	95.5
- neft məhsulları	2277.4	92.5	3787.2	93.8
- digər xammal	106.9	4.3	65.6	1.7
2.Maşın və avadanlıq	10.4	0.4	61.3	1.5
3.İstehlak malları	61.2	2.5	117.3	2.9
4.Digər mallar	7.8	0.3	4.9	0.1
- təbii qaz	0.9	-	3.6	0.1

Təqdirəlayiq haldır ki, 2007-ci ilin 3 ayı ərzində ölkənin **qeyri-neft sektorunun** payına düşən ixrac mallarının ümumi dəyəri 2006-cı ilin müvafiq dövrünə nisbətən 34.3% artaraq 249.1 mln. \$ çatmışdır. Bu artım əsas etibarilə maşınqayırma, əlvan və qara metalların və kənd təsərrüfatı məhsullarının ixracının artımı hesabına olmuşdur.

Əmtəə idxalı. 2006-cı ilin yanvar-mart ayları ilə müqayisədə 2007-ci ilin yanvar-mart ayları ərzində ölkəyə idxal olunan istehlak mallarının strukturunda ərzaq mallarının xüsusi çəkisi 8.1% azalmışdır. Bunun isə əsas səbəbi idxalı əvəz edən yeyinti məhsullarının istehsalının inkişafı ilə bağlıdır.

İdxalın strukturu

	2006-cı il, I rüb		2007-ci il, I rüb	
	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə
İdxal-cəmi	958.1	100.0	1186.0	100.0
o cümlədən:				
1.İstehlak malları	350.4	36.6	479.6	40.4
- ərzaq məhsulları	141.9	14.8	155.2	13.1
- digərləri	208.5	21.8	324.4	27.3
2.İnvestisiya yönümlü mallar	230.7	24.1	246.5	20.8
- beynəlxalq neft-qaz konsorsiumları	181.0	18.9	210.0	17.7
- digərləri	49.7	5.2	36.5	3.1
3. Digər mallar	377.0	39.3	459.9	38.8
- təbii qaz	121.2	12.7	51.7	4.4

Fiziki şəxslərin *idxalını* (214.8 mln. \$) və humanitar malları (10.5 mln. \$) da nəzərə almaqla 2007-ci ilin 3 ayı ərzində ölkəmizə 479.6 mln. \$ məbləğində istehlak malları gətirilmişdir. Bunun da 32.4%-i, yəni 155.2 mln. \$ ərzaq məhsullarının payına düşür.

İdxalın strukturunda investisiya yönümlü maşın-avadanlıqların və malların xüsusi çəkisi 20.8% təşkil edərək 246.5 mln. \$ bərabər olmuşdur. Bunun da 85.2%-ni beynəlxalq neft-qaz kontraktları çərçivəsində ölkəyə cəlb olunmuş investisiyalar hesabına idxal olunmuş mallar təşkil edir. Bundan başqa 2007-ci ilin yanvar-mart ayları ərzində ölkəyə 51.7 mln. \$ dəyərində təbii qaz və ümumi məbləği 408.2 mln. \$ bərabər olan istehsal təyinatlı maşın-avadanlıq, kimya, qara və əlvan metal məhsulları da gətirilmişdir.

Xidmətlər balansı

2007-ci ilin yanvar-mart aylarında xarici dövlətlərlə Azərbaycanın iqtisadi əlaqələrində qarşılıqlı xidmətlər əsas yerlərdən birini tutmuşdur və həmin xidmətlərin ümumi həcmi 1.0 mlrd. \$ təşkil etmişdir. Bunun da 788.2 mln. \$ qeyri-rezidentlər tərəfindən Azərbaycanın rezidentlərinə, 255.6 mln. \$ isə Azərbaycan rezidentlərinin xarici ölkələrin rezidentlərinə göstərdiyi xidmətlərdir. Beləliklə, xidmətlər balansının saldosu mənfi 532.6 mln. \$ olmuşdur ki, bu da ÜDM-in 9.0%-nə bərabərdir. Bu göstərici 2006-cı ilin müvafiq dövründə 14.7%-ə bərabər olmuşdur.

Xidmətlər balansı kəsiri əsasən beynəlxalq kontraktlar çərçivəsində ölkənin neft-qaz sektorunun fəaliyyəti ilə bağlıdır. Belə ki, bu sektorda hesabat dövrü ərzində görülmüş işlərin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar ölkədə istifadə olunmuş 1.0 mlrd. \$ məbləğində xarici investisiyaların 415.6 mln. \$ tikinti-quraşdırma və digər xidmətlərlə bağlı xərclərə görə xarici dövlətlərin rezidentlərinə ödənilmişdir. Bu isə xidmətlər balansının kəsirinin 78.0%-ni təşkil edir.

Beynəlxalq kontraktlar çərçivəsində neft-qaz sektorunun fəaliyyəti ilə bağlı xidmətlərin idxalını istisna etməklə xidmətlər balansı 2007-ci ilin yanvar-mart aylarının yekunlarına görə cəmi 117.0 mln. \$ həcmində mənfi saldo ilə nəticələnmişdir.

Tədiyə balansında öz əksini tapmış qarşılıqlı xidmətlər dövriyyəsinin 24.1%-i nəqliyyat xidmətləri üzrə aparılan əməliyyatların payına düşür. Ümumi dəyəri 251.9 mln. \$ bərabər olan nəqliyyat xidmətlərinin 51.4%-i Azərbaycan rezidentlərinin xarici dövlətlərin nəqliyyat sistemlərindən istifadə etmələri ilə əlaqədardır.

Öz növbəsində Azərbaycanın rezidentlərinin göstərdiyi nəqliyyat xidmətlərinin ümumi dəyəri 2006-cı ilin müvafiq dövrünə nisbətən 69.4% artaraq 122.3 mln. \$ bərabər olmuşdur. Bu vəsaitin böyük hissəsi TRASEKA layihəsi çərçivəsində ölkə ərazisi vasitəsilə Orta Asiya ölkələri ilə Avropa ölkələri arasında tranzit yükdaşımalarının intensivləşməsi nəticəsində əldə edilmişdir.

Hesabat dövründə turizmlə bağlı xaricilərə göstərilən xidmətlərin dəyəri 44.5 mln. \$ bərabər olmuşdur ki, bunun da 30.8%-i (13.7 mln. \$) qeyri-rezidentlərin Azərbaycana işgüzar səfərləri ilə bağlıdır. Müsbət haldır ki, bu səfərlərlə bağlı xarici iş adamlarına göstərilən xidmətlərin dəyəri keçən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 8.6 mln. \$ artaraq 13.7 mln. \$ çatmışdır. Öz növbəsində xarici ölkələr tərəfindən Azərbaycan rezidentlərinə turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin dəyəri 42.7 mln. \$ məbləğində olmuşdur. Bunun da

əsas hissəsi (91.4%-i) Azərbaycan vətəndaşlarının şəxsi səfərləri ilə bağlı xarici ölkələrdə olarkən sərf etdikləri xərclərinin (məkik idxal istisna olmaqla) payına düşür. Ümumiyyətlə, qarşılıqlı xidmətlərin ölkənin xarici dövlətlər ilə əmtəə və xidmətlər üzrə ümumi idxal-ixrac dövriyyəsində xüsusi çəkisi 16.7% təşkil etmişdir.

Gəlirlər

Gəlirlər üzrə daxilolmaların və ödənişlərin ümumi dövriyyəsi 690.0 mln. \$ ötmüşdür. Bunun da 89.6%-ni (618.4 mln. \$) Azərbaycandan ödənişlər təşkil edir. Bu məbləğin isə əsas hissəsini (516.4 mln. \$) Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin xarici investorlarının payına düşən gəlirlərinin repatriasiyası (xam neft şəklində), qeyri-rezidentlərə ödənilmiş əmək haqları (31.6 mln. \$) və xarici kreditlərdən istifadəyə görə ödənilən faizlər (neft-qaz sektoru da daxil olmaqla 53.3 mln. \$) təşkil edir.

Gəlirlərlə bağlı ölkəyə daxil olmuş vəsait 2006-cı ilin müvafiq dövründə 55.8 mln. \$ olduğu halda, 2007-ci ilin 3 ayı ərzində bu göstərici 28.3% artaraq 71.6 mln. \$ bərabər olmuşdur. Bunun da 17.8 mln. \$ Dövlət Neft Fondunun vəsaitlərinə, 27.8 mln. \$ Milli Bankın sərəncamında olan xarici valyuta ehtiyatlarına və 3.8 mln. \$ isə bankların xaricdə yerləşdirilmiş aktivlərinə hesablanmış faizlər üzrə gəlirlər təşkil edir.

Cari transfertlər

Cari transfertlər üzrə xarici ölkələrlə aparılan əməliyyatların ümumi dəyəri 335.3 mln. \$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Bu məbləğin 81.1%-ni ölkəyə daxilolmalar təşkil edir. Belə ki, xarici ölkələrdən daxil olan pul baratlarının, humanitar malların, texniki və digər yardımların ümumi dəyəri 2006-cı ilin müvafiq dövrünə nisbətən 140.2 mln. \$ məbləğində artaraq 271.9 mln. \$ səviyyəsinə çatmışdır. Bu daxilolmaların əsas hissəsini, yəni 93.2%-ni xarici ölkələrdən fiziki şəxslərə köçürülən pul baratları, 3.9%-ni ölkəyə gətirilən humanitar idxal mallarının dəyəri, 2.9%-ni isə digər daxilolmalar təşkil edir.

Bütövlükdə cari transfertlər üzrə əməliyyatların müsbət saldosu 2006-cı ilin müvafiq dövrünə nisbətən 2 dəfə artaraq 208.4 mln. \$ (ÜDM-in 3.5%-nə) bərabər olmuşdur .

Kapitalın və maliyyənin hərəkəti

2007-ci ilin yanvar-mart aylarında ölkə iqtisadiyyatında istifadə olunmuş xarici kapitalın ümumi həcmi 1.2 mlrd. \$ təşkil edərək əvvəlki ilin müvafiq dövrünün göstəricisindən 5.6% çox olmuşdur. Bu göstəricinin əvvəlki dövrlərə nisbətən nəzərəcarpacaq dərəcədə artmamasının əsas səbəbi beynəlxalq neft-qaz kontraktları çərçivəsində iri layihələrin xarici investorlar tərəfindən maliyyələşdirilməsinin tamamlanma mərhələsinə çatması ilə əlaqədar neft-qaz sektoruna cəlb olunan birbaşa xarici investisiyaların əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən 3.7% azalması ilə bağlıdır. Nəticədə, neft-qaz sektorunda istifadə olunmuş birbaşa investisiyaların ümumi məbləği

keçən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 34.1 mln. \$ az olaraq 880.2 mln. \$ bərabər olmuşdur.

Ölkədə istifadə olunmuş xarici kapital axınının strukturu

	2006-cı il, I rüb		2007-ci il, I rüb		2007-ci il 2006-cı ilə nisbətən, %-lə
	Mln. \$-la	Xüsusi çə- kisi, %-lə	Mln. \$-la	Xüsusi çə- kisi, %-lə	
Birbaşa investisiyalar	981.0	85.3	953.3	78.5	97.2
- neft-qaz sektoru	914.3	79.5	880.2	72.5	96.3
- digər sektorlar	66.7	5.8	73.1	6.0	109.6
Kreditlər və digər investisiyalar	168.7	14.7	260.0	21.4	154.1
- dövlət təminatlı kreditlər	108.2	9.4	22.7	1.9	21.0
- dövlət təminatı olmayan kreditlər	39.5	3.4	164.3	13.5	415.9
- neft-qaz sektoru	9.9	0.8	71.3	5.9	7 dəfə
- digərləri	29.6	2.6	93.0	7.6	314.2
- digər investisiyalar	21.0	1.9	73.0	6.0	347.6
Neft bonusu	-	-	1.0	0.1	-
C Ə M İ	1149.7	100.0	1214.3	100.0	105.6

Hesabat dövrü ərzində ölkədən kapital axınının strukturunda da mühüm kəmiyyət və keyfiyyət dəyişiklikləri baş vermişdir. Belə ki, əvvəlki dövrlərdə ölkə iqtisadiyyatında istifadə olunmuş birbaşa investisiyaların repatriasiyası və xarici iqtisadiyyata yönəldilmiş birbaşa investisiyaların ümumi məbləği 2006-cı ilin müvafiq dövrünün göstəricisindən 70.3% çox olaraq 1.8 mlrd. \$ çatmışdır. Bu artım əsas etibarilə “Əsrin müqaviləsi” ilə bağlı neft-qaz sektorunun xarici öhdəliklərinin azalması hesabına xarici ölkələrin iri neft şirkətləri tərəfindən Azərbaycana yönəldilmiş birbaşa investisiyaların repatriasiyasının həcmnin artması ilə bağlıdır. Belə ki, 2006-cı ilin yanvar-mart aylarında neft-qaz sektoru üzrə repatriasiya olunmuş investisiyaların həcmi 925.7 mln. \$ məbləğində olduğu halda, 2007-ci ilin yanvar-mart aylarında bu göstərici 93.5% artaraq 1.8 mlrd. \$ çatmışdır.

Birbaşa investisiyalar

İqtisadi artımın stimullaşdırılması baxımından ən effektiv formada - birbaşa investisiyalar formasında ölkə iqtisadiyyatında istifadə olunmuş daxilolmalar 1.0 mlrd. \$ təşkil etmişdir. Bu investisiyaların strukturunda neft-qaz sektorunun xüsusi çəkisi əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 0.9 % azalsa da, 92.3% təşkil etmişdir. Bu sərmayələr iri neft-qaz layihələrinin, BİPİ Eksploreyşn (Şah Dəniz) Ltd. və Cənub Qafqaz Kəməri Şirkətinin (Bakı- Tiflis-Ərzurum qaz kəmərinin) tikintisi layihəsi və Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin Azəri-Çıraq-Günəşli yatağında görülən işlərin maliyyələşdirilməsi ilə əlaqədar ölkə iqtisadiyyatında istifadə olunmuşdur.

Pozitiv haldır ki, hesabat dövrü ərzində qeyri-neft sektoru üzrə bir çox xarici sərmayəli müəssisələr və firmalar tərəfindən iqtisadiyyatımızın müxtəlif sahələrinə

birbaşa investisiyalar şəklində yönəldilmiş xarici kapital xeyli artmışdır. Belə ki, əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə qeyri-neft sektoruna yönəldilmiş birbaşa investisiyaların ümumi həcmi 9.6% artaraq 73.1 mln. \$ olmuşdur. Nəticədə qeyri-neft sektorunun xüsusi çəkisi birbaşa xarici investisiyaların strukturunda 6.8%-dən 7.7%-ə qədər yüksəlmişdir.

Kreditlər və digər investisiyalar

Hesabat dövründə iqtisadiyyatımızda istifadə olunmuş xarici sərmayələrin ümumi həcmnin 21.4%-ni birbaşa dövlət və dövlət təminatlı kreditlər, özəl sektora cəlb olunan kredit və ssudalar, depozitlər və s. kapital axınları təşkil edir.

2007-ci ilin yanvar-mart ayları ərzində tədiyə balansında əks etdirilmiş bu göstəricilərin ümumi məbləği 260.0 mln. \$ bərabər olmuşdur. Həmin məbləğin 8.7%-i (22.7 mln. \$) birbaşa dövlət və dövlət təminatı əsasında cəlb olunmuş kreditlərdir. Bu da əsas etibarilə “Azərenerji” Səhmdar Cəmiyyəti, irriqasiya-drenaj sisteminin bərpası, Bakı-Rusiya avtomobil yolunun yenidən qurulması, kənd təsərrüfatı və Azərbaycanın İpək yolu üzrə investisiya layihələrinin maliyyələşdirilməsi ilə bağlı beynəlxalq maliyyə və digər təşkilatlar tərəfindən ayrılmış kreditlərin istifadə olunmuş hissəsidir. 164.3 mln. \$ vəsait isə dövlət təminatı olmayan kreditlərdir. Bunun da 71.3 mln. \$ beynəlxalq neft-qaz kontraktları çərçivəsində görülən işləri maliyyələşdirmək üçün ssuda şəklində beynəlxalq maliyyə təşkilatlarından cəlb edilən vəsaitdir. 93.0 mln. \$ isə əsas etibarilə banklar, birgə müəssisələr və firmalar tərəfindən cəlb olunmuş kreditlərdir. Bu da öz növbəsində əvvəlki ilin müvafiq dövrünün göstəricisindən 3.1 dəfə çoxdur.

Strateji valyuta ehtiyatlarının dəyişməsi

Azərbaycan iqtisadiyyatına yönəldilmiş xarici sərmayələrin və ölkənin ixrac potensialının durmadan artması və aparılan uğurlu iqtisadi siyasət xarici dövlət borcu və ölkənin neft-qaz sektorunun xarici öhdəlikləri üzrə olan tələbatı, idxal olunmuş əmtəə və xidmətlərin dəyərini tam maliyyələşdirməklə yanaşı, ölkənin strateji xarici valyuta ehtiyatlarının da artmasını təmin etmişdir. Belə ki, hesabat dövrü ərzində strateji valyuta ehtiyatları 10.3% artaraq 2007-ci il 01 aprel tarixinə 4820.0 mln. \$ həcmində olmuşdur. Bunun da 1720.3 mln. \$ Dövlət Neft Fondunun aktivlərindən, 819.5 mln. \$ hökumətin depozitlərindən, 2280.2 mln. \$ isə Milli Bankın məcmu beynəlxalq aktivlərindən ibarətdir. Bu vəsaitin də 2007.6 mln. \$ Milli Bankın sərəncamında olan rəsmi valyuta ehtiyatlarından ibarətdir ki, bu da neft-qaz sektoru istisna olmaqla malların və xidmətlərin 4.8 aylıq idxalını maliyyələşdirməyə imkan verir. Bu isə dünya təcrübəsində qəbul olunmuş beynəlxalq kifayətlilik meyarından da yüksəkdir.

Bütövlükdə, 2007-ci ilin I rübündə tədiyə balansının parametrləri xarici sektorda dayanıqlı tarazlığın mövcud olmasına və bunun da ölkə daxilindəki inkişaf proseslərinin dəstəklənməsində mühüm makroiqtisadi faktor olmasına dəlalət edir.